

ΡΥΘΜΙΚΑΙ ΕΥΧΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ
ΕΚ ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΚΡΥΦΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ
ΚΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΕΡΜΑ·Ι·ΚΩΝ*

Υ Π Ο
ΔΗΜ. Α. ΔΡΙΤΣΑ, δ. Θ.

Εἰσαγωγικά.

Ὁ Γνωστικισμὸς εἶναι σημαντικὸν θρησκευοφιλοσοφικὸν φαινόμενον, τοῦ ὁποῦ αἱ ἀρχαὶ δέον νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὸν προχριστιανικὸν κόσμον καὶ δὴ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ συγκρητισμοῦ. Εἰς τὸ πολύμορφον τοῦτο πνευματικὸν κίνημα συνηγήθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν ποικίλης προελεύσεως θρησκευτικαί, φιλοσοφικαί, μυστηριακαὶ καὶ ἄλλαι δοξασίαι. Ἐκ τῆς συναντήσεως τοῦ γνωστικισμοῦ μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐδημιουργήθη ὁ λεγόμενος Χριστιανικὸς Γνωστικισμὸς, ὅστις ἤκμασε ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Β' μ.χ. αἰῶνος μέχρι τὰ τέλη τοῦ Γ' μ.χ. αἰῶνος (Σατουρνείλος, Βασιλείδης, Οὐαλεντῖνος, Ὁφῖται κ.ἄ.).

Οἱ γνωστικοὶ τῶν μεταχριστιανικῶν χρόνων συνεχρότου θρησκευτικὰς κοινότητος, ὁμοίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁργάνωναν λατρευτικὴν ζωὴν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἐχρησιμοποιοῦν κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ κλασσικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα πολλάκις διέστρεφον ἢ ἀντικαθίσταν δι' ἰδίων ψευδεπιγράφων καὶ νόθων συγγραμμάτων. Διὰ σκοποῦς διδακτικῶς

* Χρησιμοποιούμεναι βραχυγραφαί:

B.E.II.E.S.	= Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, Ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διαζουσίας.
C.H.	= Corpus Hermeticum, ἢ D. Nock-A. J. Festugière, τόμ. 4, Paris 1954, 1960 ² .
VIG. CHRIST.	= Vigiliae Christianae, περιοδικὴ ἔκδοσις θρησκευτικοῦ περιεχομένου.
DACL	= Dictionnaire d' Archéologie Chretienne et de Liturgie.
ΘΗΕ	= Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια.
Δ. Α. Δρίτσα, Ἡ ποίησις	= Δ. Α. Δρίτσα, Ἡ ποίησις τῶν Γνωστικῶν, Ἀθῆναι 1979.
Κ. Μπόνη, Εἰσαγωγή	= Κ. Μπόνη, Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν γραμματείαν, 96-325 μ.Χ., Ἀθῆναι 1974.

και λατρευτικούς συνέθεταν πολλά και αξιόλογα έργα, άποτελέσαντα την πολύμορφον γνωστικήν φιλολογίαν. Αύτη καλύπτει όλα τα είδη του λόγου και δὴ τοῦ ποιητικοῦ¹. Σπουδαῖον τμήμα αὐτῆς ἀποτελοῦν αἱ Πράξεις τῶν Γνωστικῶν, ἐντασσόμεναι εἰς τὰ ἀπόκρυφα τῆς Καινῆς Διαθήκης².

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' και τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος συνεγράφησαν τὰ γνωστικίζοντα Ἑρμαικὰ κείμενα, ἀποτελοῦντα κρᾶμα Πλατωνικῶν και Στωϊκῶν ἰδεῶν, Νεοπυθαγορείων και Νεοπλατωνικῶν θεωριῶν, αἰγυπτιακῶν θρησκευτικῶν και χριστιανικῶν ἀρχῶν, μυστηριακῶν και γνωστικῶν ἀντιλήψεων³.

Αἱ Γνωστικαὶ Πράξεις, πλὴν τῶν ὕμνων, περιέχουν ἱκανὰς εὐχὰς και ὁμιλίας, αἱ ὁποῖαι μορφολογικῶς παρουσιάζουν μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ὕμνους. Διακρίνονται διὰ τὸν ζωηρὸν ρυθμικὸν κυματισμὸν και ἐνίοτε λαμβάνουν ὕμνωδικὸν χαρακτήρα. Ἀπηγγέλλοντο κατὰ τὰς λατρευτικὰς συνάξεις τῶν γνωστικῶν και διακρίνονται εἰς λειτουργικὰς ἐπικλήσεις, ἱκετηρίους και εὐχαριστηρίους εὐχὰς⁴. Αἱ ὁμιλίαι ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀποστόλων εἰς κρίσιμους στιγμὰς τῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς γνωστικῆς κοινότητος, ἔχουσαι κυρίως διδακτικὸν χαρακτήρα. Αἱ γνωστικαὶ εὐχαὶ ἔχουν τὴν αὐτὴν ρυθμικὴν ὕφην πρὸς τὰς εὐχὰς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἡ μορφολογικὴ και ἐννοιολογικὴ πολλάκις ὁμοιότης μεταξὺ τῶν ὀφείλεται ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ γεγονός ὅτι οἱ συνθέται ἀμφοτέρων ἐχρησιμοποίησαν τὸ κοινὸν γλωσσικὸν ὄργανον τῆς ἐποχῆς τῶν, ἦτοι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν προπαγανδιστικὴν τακτικὴν τῶν γνωστικῶν πρὸς ἄγραν ὀπαδῶν μεταξὺ τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου ἦτο δύσκολον κατ' ἀρχὴν νὰ χαρακτηρίσῃ τις τούτους ὡς αἰρετικούς ἀνευ προσεκτικῆς θεολογικῆς διερευνήσεως. Ἀξιόσημείωτος ἐπίσης εἶναι ἡ ἀποψις ὅτι ἡ ἔντονος παρουσία τοῦ ρυθμικοῦ πεζοῦ λόγου συναντᾶται εἰς ὅλας τὰς θρησκείας⁵.

1. «Ἡ Ποίησις τῶν Γνωστικῶν» εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἡμετέρας διδακτορικῆς διατριβῆς, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (15.3.1979).

2. Ἰδὲ Δ. Α. Δρίτσα, Ρυθμικαὶ τινὲς εὐχαὶ ἐκ τῶν Γνωστικῶν ἀποκρύφων Πράξεων, ἐν Περιοδ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς», 58, τ. 650, Θεσ/νίκη 1975, σ. 372-389.

3. Ἰδὲ W. Scott, *Hermetica*, τόμοι 4, Oxford 1924. A. D. Nock — A. J. Festugière, *Corpus Hermeticum*, τόμοι 4, Paris 1960². Π. Τρεμπέλα, *Μυστηριακαὶ Θρησκείαι και Χριστιανισμός*, Ἀθήναι 1932.

4. Μὲ τὴν ἔρευναν τῆς εὐχῆς εἰς τὴν ἀπόκρυφον γραμματεῖαν πρῶτος ἠσχολήθη ὁ A. Hamman εἰς τὸ ἔργον του *La Priere*, II, *Les trois premières siècles*, Paris 1963. Ἰδὲ Vig., *Christ*. 19 (1965), 116 εὐμενῆ κριτικὴν τοῦ ἔργου τούτου ὑπὸ Van Winden. Πρβλ. J. Quasten, *Patrology*, Freiburg 1951, 129, 158. P. Carrington, *The Early Christian Church*, Cambridge 1957, II, 360.

5. Πρβλ. A. N. Wilder, *Early Christian Rhetoric*, Cambridge, Mass. 1971, σ. 89.

Τὸ ρυθμικὸν στοιχεῖον καὶ ποιητικὸν ὕφος τῶν εὐχῶν, ἀλλὰ καὶ τινων ὁμιλιῶν τῶν Γνωστικῶν ἀποκρύφων Πράξεων, ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν κλονισμὸν τῆς ἀρχαίας προσφθίας καὶ εἰς τὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος ἐπικράτησιν τοῦ δυναμικοῦ τόνου ἀντὶ τοῦ μουσικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς ρητορικῆς καὶ εἰς τὸ «καταλογάδην ἄδειν»⁶.

Παραθέτομεν εὐχὰς τινὰς καὶ ὁμιλίαις ἐκ τῶν Γνωστικῶν Πράξεων, τὰς ὁποίας διετάξαμεν εἰς ρυθμικὰς γραμμὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπομένων ρητορικῶν καὶ ποιητικῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ἐν αὐταῖς κατόπιν ἐρεῦνης διεπιστώσαμεν:

1. ὁμοιοτέλευτον-ὁμοιοκαταληξία,
2. προπαροξυτονισμὸς καὶ παροξυτονισμὸς, οἵτινες ἐναλλάσσονται πολλακίς ἀνταγωνιστικῶς μὲ τάσιν ἐπικρατήσεως τοῦ δευτέρου,
3. ἔναρξιν ἢ λῆξιν συνεχομένων στίχων-γραμμῶν διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως (σύνδεσμος, ἀντωνυμία, ἄρθρον, ρῆμα κ.ἄ.),
4. τάσις τις πρὸ ἰσοσυλλαβίαν καὶ ὁμοτονίαν,
5. ποικίλα ρητορικὰ σχήματα (ἀντιθέσεις, παραλληλισμοί, ἀλληγορίαι, ἐρωτήσεις κ.ἄ.),
6. διάκρισις στίχων τινῶν εἰς δύο κῶλα.

6. K. K r u m b a c h e r, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, μετάφρ. Γ. Σ ω τ η ρ ι ἄ δ ο υ, Ἀθῆναι 1910, II, 612-3. Ἀ ν δ ρ. Σ κ ι ἄ, Στοιχεῖα μετρικῆς τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, Ἀθῆναι 1931, σ. 158-159. Κ. Μ η τ σ ἄ κ η, Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία, Θεσ/κη 1971, Α, 108, 181.

Α' ΓΝΩΣΤΙΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

1. ΠΡΑΞΕΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ⁷

α) Ἐπίκλησις τοῦ ἀποστόλου, γενομένη εἰς τὸν τάφον τῆς Δρουσιανῆς:

§ 79 «Τὸν μόνον Θεόν σε ὄντα ἐπικαλοῦμαι⁸
τὸν ὑπερμεγέθη, τὸν ἀφραστον, τὸν ἀκατάληπτον·
ὧ πάσα δύναμις ἀρχοντικὴ ὑποτέτακται·
ὧ πάσα ἐξουσία ἐκλινεν·
ὧ πάσα ἀλαζονεία προσπεσοῦσα ἡσυχάζει·
ὄν δαίμονες ἀκούοντες φρίττουσιν·
ὄν ἡ κτίσις ὅλη καταμαθοῦσα μετριάζει...»⁹.

β) Εὐχὴ λειτουργική: «Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰωάννης ἐπευξάμενος καὶ λαβὼν ἄρτον ἐκόμισεν εἰς τὸ μνήμα κλάσαι· καὶ εἶπε·

§ 85 Δοξάζομέν σου τὸ ὄνομα
τὸ ἐπιστρέφον ἡμᾶς ἐκ τῆς πλάνης καὶ ἀνηλεοῦς ἀπάτης·
δοξάζομέν σε τὸν παρ' ὀφθαλμοῖς δεῖξαντα ὑμῖν ἃ εἶδομεν·
μαρτυροῦμεν σου τῇ χρηστότητι ποικίλως φανείσῃ·
αἰνοῦμέν σου τὸ ἀγαθὸν ὄνομα Κύριε,
ἐλέγξαντι τοὺς ὑπὸ σοῦ ἐλεγχομένους·
Εὐχαριστοῦμεν σε Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ,
ὅτι πεπείσμεθα ἀμετάβολον οὖσαν·
Εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ χρήσαντι φύσιν φύσεως σωζομένης·
Εὐχαριστοῦμέν σοι τῷ τὴν ἀπαραίτητον ἡμῖν δεδωκότι ταύτην,
ὅτι σὺ μόνος νῦν καὶ αἰεί·

7. Εἰσαγωγικά περὶ τῶν Πράξεων Ἰωάννου ἰδὲ Δημ. Α. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις, σ. 35.

8. Ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ διὰ τὰς ἀρχηγόνους κοινότητος εἶχε θαυμαστὴν τινα δύναμιν, ἰδιαιτέρως κατὰ τῶν δαιμόνων. Αὕτη ἡ πίστις ἔκαμε τοὺς Χριστιανούς νὰ δώσουν μαγικὴν ἀξίαν εἰς τινὰς formulas πρὸ πάντων τοῦ ἐξορκισμοῦ: A. Hamman, ἔ.ἀ., σ. 179.

9. M. Bonnet, Acta Apostolorum Apokrypha, Hildesheim-New York, 1959, II, 1, σ. 179.

οἱ σοὶ δοῦλοι εὐχαριστοῦμέν σοι
μετὰ προφάσεως συλλεγόμενοι καὶ ἀναλεγόμενοι ἅγιε»¹⁰.

γ) Εὐχὴ λειτουργικὴ: «Καὶ εἰπὼν ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἤ-
ξατο οὕτως:

§ 108 Ὁ τὸν στέφανον τοῦτον πλέξας τῇ σῆ πλοκῇ Ἰησοῦ·
ὁ τὰ πολλὰ ταῦτα ἄνηθι εἰς τὸ ἀδιάπνευστόν σου ἄνθος τοῦ προσώ-
που ἐναρμόσας,
ὁ ἐγκατασπίρας τοὺς λόγους τούτους·
ὁ μόνος κηδεμῶν τῶν σῶν δούλων καὶ ἰατρὸς δωρεὰν ἰώμενος·
ὁ μόνος εὐεργέτης καὶ ἀνυπερήφανος,
ὁ μόνος ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος,
ὁ μόνος σωτὴρ καὶ δίκαιος,
ὁ ἀεὶ ὄρων τὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ὢν
καὶ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα περιέχων¹¹
καὶ πληρῶν τὰ πάντα,
Χριστὲ Ἰησοῦ Θεὲ Κύριε,
ὁ ταῖς σαῖς δωρεαῖς καὶ τῷ σῷ ἐλέει
περισκεπάζων τοὺς ἐπὶ σὲ ἐλπίζοντας,
ὁ ἐπιστάμενος ἀκριβῶς τοῦ πανταχῆ ἡμῶν ἀντιδίκου τὰς τέχνας
τάς τε ἐπιτηρείας πάσας, ἃς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλεύει·
σύ μόνος Κύριε βοήθησον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ σου τοῖς σοῖς δούλοις·
ναὶ Κύριε»¹².

δ) Εὐχὴ εὐχαριστιακὴ: «Καὶ αἰτήσας ἄρτον ἠὲχαρίστη-
σεν οὕτως:

§ 109 Τίνα αἶνον ἢ ποῖαν προσφορὰν ἢ τίνα εὐχαριστίαν
κλώντες τὸν ἄρτον τοῦτον ἐπονομάσωμεν,
ἀλλ' ἢ σὲ μόνον, Κύριε Ἰησοῦ;
δοξάζομέν σου τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα.
Δοξάζομέν σου τὸ λεχθὲν διὰ υἱοῦ ὄνομα,
δοξάζομέν σου τὴν εἴσοδον τῆς θύρας,
δοξάζομέν σου τὴν δειχθεῖσαν ἡμῖν διὰ σοῦ ἀνάστασιν.
Δοξάζομέν σου τὸν σπῆρον,
δοξάζομέν σου τὴν ὁδόν, τὸν λόγον, τὴν χάριν,
τὴν πίστιν, τὸ ἄλας, τὸν ἄλεκτον μαργαρίτην,

10. M. Bonnet, *ἔ.δ.*, σ. 193.

11. Πρβλ. C. H., V 10, Nock - Festugière, *ἔ.δ.*, τ. II, σ. 64.

12. M. Bonnet, *ἔ.δ.*, σ. 206-207.

τὸν θησαυρόν, τὸ ἄροτρον, τὴν σαγήνην,
 τὸ μέγεθος, τὸ διάδημα,
 τὸν δι' ἡμᾶς λεχθέντα υἷδν ἀνθρώπου¹³,
 τὸν χαρισάμενον ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν,
 τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν γνῶσιν, τὴν δύναμιν,
 τὴν ἐντολήν, τὴν παρρησίαν, τὴν ἐλπίδα,
 τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν εἰς σέ καταφυγήν.
 Σὺ γὰρ εἶ μόνος Κύριε, ἡ ρίζα τῆς ἀθανασίας
 καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἡ ἔδρα τῶν αἰώνων,
 λεχθεὶς ταῦτα πάντα δι' ἡμᾶς νῦν
 ὅπως καλοῦντες σε διὰ τούτων
 γνωρίζωμέν σου τὸ μέγεθος
 ἀθεώρητον ἡμῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπάρχον,
 καθαρῶς δὲ θεωρητὸν μόνον
 ἐν τῷ μόνῳ σου ἀνθρώπῳ¹⁴ εἰκονιζόμενον¹⁵.

ε) Εὐχὴ ἀνόδοι¹⁶: § III,II «...ἀνατείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ
 ἠύξατο οὕτως:

- 112 Ὁ ἐκλεξάμενος ἡμᾶς εἰς ἀποστολήν ἐθνῶν·
 Ὁ πέμψας ἡμᾶς εἰς τὴν οἰκουμένην Θεός·
 Ὁ δεῖξας ἑαυτὸν διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν·
 Ὁ μὴ ἠρεμήσας πώποτε ἀλλὰ ἀεὶ σώζων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
 τοὺς δυναμένους σωθῆναι·
 Ὁ διὰ πάσης φύσεως ἑαυτὸν γνωρίσας·
 Ὁ καὶ μέχρι ζῶων ἑαυτὸν κηρύξας·
 Ὁ τὴν ἔρημον καὶ ἀγριωθεῖσαν ψυχὴν ἡμερον καὶ ἡσύχιον ποιήσας·
 Ὁ διψῶσα αὐτῇ τοὺς σοὺς λόγους ἑαυτὸν δοῦς·
 Ὁ νεκρουμένη αὐτῇ ἐν τάχει ὀφθείς·
 Ὁ βυθιζομένη αὐτῇ εἰς ἀνομίαν νόμος φανείς·
 Ὁ νενικημένη αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐμφανισθείς·
 Ὁ νικήσας τὸν ἀντίδικον αὐτῆς ἐπὶ σέ καταφυγούσης·
 Ὁ δοῦς αὐτῇ τὴν σὴν χεῖρα ||
 καὶ ἀνεγείρας τῶν ἐν ἄδου πραγμάτων·
 Ὁ μὴ ἐάσας αὐτὴν ἐν σώματι πολιτεύεσθαι·
 Ὁ δεῖξας αὐτῇ τὸν ἴδιον ἐχθρόν·

13. Γνωστικὸς δοκητισμός.

14. Πρβλ. Εὐαγγ. Κατὰ Θωμᾶν, Λόγιον 49: «μακάριοι οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἐκλεκτοί...». Ἰδὲ Δ. Α. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις τῶν Γνωστικῶν, σ. 101.

15. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 207-208. Πρβλ. DACL VI, B, 2862-3.

16. Ἰδὲ Δ. Α. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις, σ. 68-69.

Ὁ τὴν ἐπὶ σέ γνῶσιν καθαρὰν πεποιημένος, || Θεὸς Ἰησοῦ,
 Ὁ τῶν ὑπερουρανίων Πατήρ,
 Ὁ τῶν ἐπουρανίων δεσπότης·
 Ὁ τῶν αἰθερίων νόμος || καὶ τῶν ἀερίων δρόμος·
 Ὁ τῶν ἐπιγείων φύλαξ || καὶ τῶν ὑπογείων φόβος ||
καὶ τῶν ἰδίων χάρις·
 δέξαι καὶ τοῦ σοῦ Ἰωάννου τὴν ψυχὴν τάχα ἠξιωμένην ὑπὸ σοῦ.

στ) § 113 Ὁ καμὲ φυλάξας μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας καθαρὸν ἑαυτῆ καὶ ἀμιγῆ
μείξεως γυναικὸς¹⁷

Ὁ θέλοντί μοι ἐν νεότητι γῆμαι ἐπιφανεῖς καὶ εἰρηκῶς μοι,
 χρῆζω σου Ἰωάννη·
 . . . . .
 Ὁ τῆς ἐν σαρκὶ ρυπαρᾶς μανίας χωρίσας με·
 . . . . .
 Ὁ θλίψας καὶ ἐξορίσας τὸν ἐμοὶ στασιάζοντα·
 Ὁ ἄσπιδόν μου τὴν πρὸς σέ φιλίαν καταστήσας·
 Ὁ ἄθραυστόν μου τὴν πρὸς σέ πορείαν καταρτίσας·
 Ὁ ἀνενδοίαστόν μου τὴν εἰς σέ πίστιν δούς·
 Ὁ καθαρὰν μου τὴν ἐπὶ σέ γνώμην ὑπογράψας·
 Ὁ τῶν ἔργων ἐκάστω τὸν ἐπάξιον ἀποδιδούς μισθόν·
 Ὁ ἐγκαταθέμενός μου τῆ ψυχῆ μηδὲν ἔχειν κτήμα ἢ σέ μόνον·
 . . . . .

§ 114 Καὶ ἐρχομένου μου πρὸς σέ
 ὑποχωρησάτω πῦρ, ὁ Σατανᾶς καταγελασθήτω·
 νικηθήτω σκότος· ὁ θυμὸς αὐτοῦ ἐκκαυθήτω·
 ἀτονησάτω χάος· ἡ μανία αὐτοῦ ἠρημησάτω·
 μαρανθήτω κάμινος· ἡ τιμωρία αὐτοῦ ἀσχημονεῖτω·
 σβεσθήτω γέεννα· ἡ ὄρμη αὐτοῦ ὀδυνάσθω·
 ἀκολουθησάτωσαν ἄγγελοι· τὰ τέκνα αὐτοῦ παταχθήτω
 φοβηθήτωσαν δαίμονες· καὶ ὄλη ἡ ρίζα αὐτοῦ ἀπορρηθήτω·
 θραυσθήτωσαν ἄρχοντες, καὶ δός μοι τὴν πρὸς σέ ὀδὸν
 δυνάμεις πεσέτωσαν· ἀνύβριστον καὶ ἀνεπηρέαστον διανύσαι,
 δεξιὸι τόποι στηκέτωσαν, ἀπολαμβάνουσα ἅπερ ὑπέσχου
 ἀριστερῆ μὴ μενέτωσαν· τοῖς καθαρῶς βιοῦσι
 ὁ διάβολος φιμωθήτω, καὶ σέ μόνον ἀγαπήσασιν¹⁸.

17. Ὁλόκληρος ἡ § 113 ἔχει ἐγκρατιτικὸν χαρακτῆρα (ἐνδειξις Γνωστικῆς προελεύσεως).

18. M. Bonnet, ἑ.ἀ., σ. 211-214· πρβλ. DACL, VI, B, σ. 2861-2286, ἐνθα αὶ ὑπ' ἀριθ. γ' καὶ δ' εὐχαὶ χαρακτηρίζονται ὡς ὕμνοι, μεγάλης σπουδαιότητος.

οὐδὲ γλώσση, δι' ἧς ἀλήθεια καὶ ψεῦδος προέρχεται,
οὐδὲ λόγῳ τούτῳ (τῷ) ὑπὸ τέχνης φύσεως ὑλικῆς προερχομένῳ,
ἀλλ' ἐκείνη τῇ φωνῇ εὐχαριστῶ σοι, βασιλεῦ,
τῇ διὰ σιγῆς νοουμένη²⁴
τῇ μὴ ἐν φανερωῷ ἀκουομένη,
τῇ μὴ δι' ὀργάνων σώματος προΐουση,
τῇ μὴ εἰς σάρκινὰ ὄντα πορευομένη,
τῇ μὴ οὐσίᾳ φθαρτῇ ἀκουομένη,
τῇ μὴ ἐν κόσμῳ οὔσῃ καὶ ἐν γῆ ἀφιεμένη,
μηδὲ ἐν βίβλοις γραφομένη,
μηδέ τινι μὲν οὔσῃ, καὶ δὲ μὴ οὔσῃ·
ἀλλὰ ταύτῃ, Ἰησοῦ Χριστέ, εὐχαριστῶ σοι·
σιγῇ φωνῆς, ἣ τὸ ἐν ἐμοὶ πνεῦμα
σὲ φιλοῦν καὶ σοὶ λαλοῦν καὶ σὲ ὄρων ἐντυγχάνει·
σὺ καὶ μόνῳ πνεύματι νοητός·²⁵
σὺ μοὶ πατήρ σὺ μοὶ μήτηρ²⁶
σὺ μοὶ ἀδελφὸς σὺ φίλος
σὺ δοῦλος σὺ οἰκονόμος·
σὺ τὸ πᾶν καὶ τὸ πᾶν ἐν σοί·
καὶ τὸ ὄν σὺ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο
ὃ ἔστιν εἰ μὴ μόνος σὺ.²⁷
Ἐπὶ τοῦτον οὖν καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί, καταφυγόντες
καὶ ἐν αὐτῷ μόνῳ τὸ ὑπάρχειν ὑμᾶς μαθόντες,
ἐκείνων τεύξεσθαι ὧν λέγει ὑμῖν·
. . . . .
αἰνοῦμέν σε, εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ ἀνθομολογούμεθα,
δοξάζοντές σε ἔτι ἀσθενεῖς ἄνθρωποι,
ὅτι σὺ Θεὸς μόνος καὶ οὐχ ἕτερος,
ᾧ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»²⁸.

Ὡς αἱ πράξεις Ἰωάννου, οὕτω καὶ αἱ Πράξεις Πέτρου περιέχουν καὶ ὁμιλίαι εἰς ὕψος ρητορικόν, ἐγγίζον πως τὴν ποιητικὴν δομὴν τῆς προηγουμένης εὐχῆς. Κατὰ τὴν σταύρωσιν αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἀπευθύνει

24. Πρβλ. C. H. "Ἕμνον Ποιμάνδρου A, 31—A. D. Nock - A. J. Festu-
gière, Paris 1954, σ. 165-66.

25. Πρβλ. C. H. V 10. Ἰδὲ Δ. Λ. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις, σ. 135.

26. Πρβλ. Σίμων ὁ μάγος. Ἰδὲ Δ. Λ. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις, σ. 49.

27. Πρβλ. C. Herm V, II. Ἰδὲ Δ. Λ. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις, σ. 135.

28. M. Bonnet, ἔ.ξ., σ. 96-98.

εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ἀκόλουθον παρανετικὴν ὁμιλίαν, τὴν ὁποῖαν διηυθετήσαμεν εἰς ρυθμικὰς γραμμὰς:

§ IX «.....Γιγνώσκετε τῆς ἀπάσης φύσεως τὸ μυστήριον
καὶ τὴν τῶν πάντων ἀρχὴν ἣτις γέγονεν.
Ὁ γὰρ πρῶτος ἄνθρωπος,
οὗ γένος ἐν εἶδει ἔχω ἐγώ,
κατὰ κεφαλὴν ἐνεχθεὶς
ἔδειξε γενέσιν τὴν οὐκ οὔσαν πάλαι·
νεκρὰ γὰρ ἦν αὐτῇ μὴ κίνησιν ἔχουσα²⁹
κατασυρεὶς οὖν ἐκεῖνος || ὁ καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν ἑαυτοῦ εἰς γῆν ρίψας
τὸ πᾶν τοῦτο τῆς διακοσμῆσεως συνεστήσατο,
εἶδος ἀποκρεμασθεὶς τῆς κλήσεως
ἐν ἣ τὰ δεξιὰ ἀριστερὰ ἔδειξεν
καὶ τὰ ἀριστερὰ δεξιὰ
καὶ πάντα ἐνήλλαξε τῆς φύσεως αὐτῶν σημεῖα,
ὡς καλὰ τὰ μὴ καλὰ νοῆσαι
καὶ ἀγαθὰ τὰ ὄντως κακά·
περὶ ὧν ὁ Κύριος ἐν μυστηρίῳ λέγει·
ἐὰν μὴ ποιήσητε τὰ δεξιὰ ὡς τὰ ἀριστερὰ
καὶ τὰ ἀριστερὰ ὡς τὰ δεξιὰ³⁰
καὶ τὰ ἄνω ὡς τὰ κάτω
καὶ τὰ ὀπίσω ὡς τὰ ἔμπροσθεν,
οὐ μὴ ἐπιγινώτε τὴν βασιλείαν...»³¹.

3. ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΑΥΛΟΥ

Αἱ Πράξεις Παύλου ἀναφέρονται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ³² καὶ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ὁριγένους³³. Ὁ Εὐσέβιος κατατάσσει αὐτὰς

29. «Ὁ γὰρ πρῶτος ἄνθρωπος... ἔχουσα» πρβλ. σχετικῶς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ναασσηνῶν περὶ ἀρχανθρώπου Ἀδάμαντος ἐν Ἰπολ. Ε, 7 ΒΕΠΕΣ 5, 246. κ.ε. Δ. Λ. Δρίτσα; Ἡ Ποίησις, σ. 78-80.

30. Πρβλ. διδασκ. Περαιτικῶν ἐν Ἰπολ. Ε, 16 ΒΕΠΕΣ, 226 — Πράξεις Φιλίππου, § 140. M. Bonnet, II, 2, σ. 74. CH, XI, 8· Κλήμεντος Ἀλεξ., Στρωμ. Στ' XVI, ΒΕΠΕΣ 8, 231, 16-18.

31. M. Bonnet, ἔ.δ., σ. 94.

32. Τερτυλλιανοῦ, De Baptismo 17,5, Corpus Christ, Series Latina, I, I Turnholti, MCMLIV σ. 291-2: «Quodsiquae Acta Pauli qua perperam scripta sunt (Exemplum Theclae) Ad Licentiam mulierem docendi tinguendi quo dependunt, sciant in Asia presbyterum qui eam scripturam construxit...».

33. Ὁριγένους Ὁμιλ. εἰς Ἰω., τόμ. Κ', 12 ΒΕΠΕΣ 12, 215. Ὁ Ὁριγ. εἰς τὸ Περὶ ἀρχῶν 1, 2, 3 ἀναφέρει ἀπόσπασμα αὐτῶν «ὡς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος εἰρημένου»: ἐνωθεν μέλλον σταυροῦσθαι».

μεταξὺ τῶν νόθων³⁴, ὁ δὲ Ἱερώνυμος μεταξὺ τῶν ἀποκρύφων³⁵.

Αἱ Πράξεις Παύλου κατὰ τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας ἐγράφησαν ὑπὸ τινος πρεσβυτέρου τῆς Μ. Ἀσίας, ὅστις ἀπεμακρύνθη τῶν καθηκόντων του, μετὰ ἀπὸ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Πολυκάρπου καὶ πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Γερτυλιανοῦ καὶ δὴ μεταξὺ 160 καὶ 190 μ.Χ.³⁶. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αὐταὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Μανιχαίων καὶ τῶν Πρισιλλιανιστῶν³⁷. Περὶ τῆς Γνωστικῆς προελεύσεως τῶν πράξεων (Πέτρου καὶ Παύλου) ὁ Μ. Bonnet γράφει: «Acta Petri et Pauli gnostica vitam et passionem utriusque Apostoli Seorsim Descripserunt.....»³⁸. Τὸ λεκτικὸν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν παρουσιάζουν στενὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἄλλας Γνωστικὰς Πράξεις.

Ἐκ τῶν Πράξεων Παύλου παραθέτομεν δύο περικοπὰς, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν τὰ γνωρίσματα τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας, ἥτοι ὁμοιοτέλετον, παροξυτονισμόν κ.λπ. Ἡ πρώτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁμίλια παραινεντικῆ, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς εἰσαγωγικῆς προτάσεως: «Καὶ εἰσελθόντος Παύλου εἰς τὸν τοῦ Ὁνησιφόρου οἶκον (ἐν Ἰκονίῳ) ἐγένετο χαρὰ μεγάλη καὶ κλίσις γονάτων καὶ κλάσις ἄρτου καὶ λόγος Θεοῦ περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀναστάσεως, λέγοντος τοῦ Παύλου....»³⁹. Ἡ ὁμίλια αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τοὺς Μακαρισμοὺς τοῦ Κυρίου⁴⁰, τῶν ὁποίων οὗτοι ἀποτελοῦν παραπεποιημένην ἀπομίμησιν διὰ σκοποῦς προσηλυτιστικούς.

Ἰδοὺ τὸ κείμενον καθ' ἡμετέραν διάταξιν τῶν στίχων:⁴¹

1. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,
ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

34. Εὐσεβίου Ἐκκλ. Ἱστ. III, 25,4 MPG 20, 269. Πρβλ. καὶ III, 3 MPG 20, 217. Ἱππολ. Εἰς Δανιὴλ III, 29. Νικ. Καλλ. Ε. I. II, 25, MPG 145, 822.

35. Ἱερών. De Viris III, H, 842, MPL 23, 652: «ἡ γὰρ Περίοδος Παύλου καὶ Θέκλας καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσαυτεῖς Λέοντος βαπτισθέντος εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται». Πρβλ. Φωτίου, Βιβλ. CXIV PG 103.

36. R. M. James, The Apokryphal New Testament, Oxford 1963², σ. 228, 270. J. Quasten, ξ.δ., σ. 132. Π. Κ. Χρήστου, ΘΗΕ 6, 130. Κ. Μπόνη, Εἰσαγωγή..., σ. 226.

37. Πρ. Philostrii, Liber de Haer., IPL 12, 1200. A. Hamman, ξ.δ., σ. 190. M. Bonnet, ξ.δ., I, I σ. XII ἀναφέρεται ὅτι αἱ Πρ. Παύλου «Una cum Actibus Gnosticis Petri Aliorumque Apostolorum in Haereticorum usu fuerunt».

38. M. Bonnet, ξ.δ., σ. XIII.

39. M. Bonnet, ξ.δ., σ. 238. Πρ. C. Schmidt, Acta Pauli, Berlin, 1965-σ. 193: «Aber auch der Verfasser der Paulusakten hat in der Kürren Paränese das Christliche sittlichkeitsideal und zwar in form von Makarismen seinen Lesern Austerz Gelect».

40. Ματθ. Ε', 3-12.

41. Τὸ κείμενον παρατίθεται ἐν C. Schmidt, ξ.δ., σ. 193-195, ἀλλ' ἕκαστος Μακαρισμὸς εἰς ἓνα στίχον. Ἡ ἔκδοσις Schmidt κατὰ τὸν Heildeberg Koptischen Papyrus Handschriften N. R. I.

2. Μακάριοι οἱ ἀγνὴν τὴν σάρκα τηρήσαντες,
ὅτι αὐτοὶ ναὸς Θεοῦ γενήσονται.
3. Μακάριοι οἱ ἐγκρατεῖς,
ὅτι αὐτοῖς λαλήσει ὁ Θεός.
4. Μακάριοι οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ,
ὅτι αὐτοὶ εὐαρεστήσουσι τῷ Θεῷ.
5. Μακάριοι οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες,
ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὸν Θεόν.
6. Μακάριοι οἱ φόβον ἔχοντες Θεοῦ,
ὅτι αὐτοὶ ἄγγελοι Θεοῦ γενήσονται.
7. Μακάριοι οἱ τρέμοντες τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ,
ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.
8. Μακάριοι οἱ σοφίαν λαβόντες Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὅτι αὐτοὶ ναοὶ⁴² ὑψίστου κληθήσονται.
9. Μακάριοι οἱ τὸ βάπτισμα τηρήσαντες,
ὅτι αὐτοὶ ἀναπαύσονται πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν.
10. Μακάριοι οἱ σύνεσιν Ἰησοῦ Χριστοῦ χωρήσαντες,
ὅτι αὐτοὶ ἐν φωτὶ γενήσονται.
11. Μακάριοι οἱ δι' ἀγάπην Θεοῦ ἐξεληθόντες τοῦ σχήματος τοῦ κοσμικοῦ,
ὅτι αὐτοὶ ἀγγέλους κρινούσι καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς εὐλογηθή-
σονται.
12. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται⁴³.
13. Μακάριοι οἱ παρθενίαν ἀσκήσαντες,
ὅτι αὐτοὶ παραστήσονται τῷ Χριστῷ⁴⁴.

Ἡ ἑτέρα περικοπὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εὐχὴ ἰκε-
σίας, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς εἰσαγωγικῆς προτάσεως: «Καὶ εἰσέρχεται
(ἡ Θέκλα) εἰς τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ ἔδαφος ὅπου Παῦ-
λος καθεζόμενος ἐδίδασκε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ ἔκλαιε λέγουσα...»⁴⁵. Ἡ
εὐχὴ παρατίθεται καθ' ἡμετέραν διάταξιν τῶν στίχων:

«Ὁ Θεός μου καὶ τοῦ οἴκου τούτου,
ὅπου μοι τὸ φῶς ἔλαμψεν,
Χριστὲ Ἰησοῦ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ,

42. ἀντὶ ναοὶ = υἱοὶ παρὰ C. Schmidt, ἔ.ἀ., σ. 195.

43. Ματθ. Ε', 7.

44. M. Bonnet, ἔ. ἀ., § 5-6, σ. 238-240. Πρβλ. Πρ. Θωμᾶ § 94. M. Bon-
net, ἔ.ἀ., σ. 207-8, 9 μακαρισμοί, Πρ. Ἀνδρέου § I. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 38.

45. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 268.

Ὁ ἐμοὶ βοηθὸς ἐν φυλακῇ,
 βοηθὸς ἐπὶ ἡγεμόνων,
 βοηθὸς ἐν πυρὶ,
 βοηθὸς ἐν θηρίοις,
 αὐτὸς εἶ Θεός,
 καὶ σοὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν»⁴⁶.

Ὁ E. Peterson εἰς τινὰ σχετικὴν μελέτην αὐτοῦ⁴⁷ παραθέτει ἐν πεζῶ ἐν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν Πράξεων Παύλου ἐκ τοῦ παπύρου τοῦ Ἀμβούργου⁴⁸ τὸ ὁποῖον, καθ' ἡμᾶς, ρυθμικῶς εἶναι ὅμοιον πρὸς τὰ δύο προηγουμένα. Ἴδου τὸ ἀπόσπασμα:

«Χρυσὸς ἀπόλλυται,
 πλοῦτος καταναλίσκεται,
 ἱμάτια κατατρίβεται,
 Κάλλος γηρᾶ
 Καὶ πόλεις μεγάλαι μετατίθενται
 Καὶ κόσμος αἴρεται ἐν πυρὶ
 διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνομίαν,
 μόνος δὲ ὁ Θεὸς μένει
 καὶ ἡ δι' αὐτοῦ διδομένη υἰότης»⁴⁹.

4. ΠΡΑΞΕΙΣ ΘΩΜΑ⁵⁰

α) Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν νεοσύμφων
 «Στάς δὲ ὁ ἀπόστολος ἤρξατο εὐχεσθαι καὶ λέγειν οὕτως:

Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου,
 ὁ συνοδοιπὸρος τῶν αὐτοῦ δούλων,
 ὁ ὁδηγῶν καὶ εὐθύνων τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας
 ἢ καταφυγῆ καὶ ἢ ἀνάπαυσις τῶν τεθλιμμένων,
 ἢ ἐλπίς τῶν πενήτων καὶ λυτρωτὴς τῶν αἰχμαλώτων,
 ὁ ἰατρὸς τῶν ἐν νόσῳ κατακειμένων ψυχῶν
 καὶ σωτὴρ πάσης κτίσεως,

46. M. B o n n e t, αὐτόθι.

47. E. P e t e r s o n, Eine Bemerkungen aum Hamburger Papyros-Fragment der Acta Pauli, ἐν Vig. Chr. III (1969), 142-162.

48. 1936, P. 28.24 FF.

49. E. P e t e r s o n, ξ.δ., σ.144. Διὰ τὸν τελευταῖον στίχον ἰδὲ Ρωμ. Η', 23. Πράξ. Θωμᾶ § 88.

50. Εἰσαγωγικὰ περὶ τῶν Πράξεων Θωμᾶ ἰδὲ Δ. Λ. Δ ρ ῖ τ σ α, Ἡ Ποίησις, σ. 36-37.

ὁ τὸν κόσμον ζωοποιῶν
καὶ τὰς ψυχὰς ἐνδυναμῶν,
σύ ἐπίστασαι τὰ μέλλοντα,
ὄς καὶ δι' ἡμῶν τελειοῖς αὐτά·
σύ Κύριε ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια ἀπόκρυφα⁵¹
καὶ ἐμφαίνων λόγους ἀπορρήτους ὄντας·
σύ εἶ Κύριε ὁ φυτουργὸς τοῦ ἀγαθοῦ δένδρου

· · · · ·
Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ τῆς εὐσπλαχνίας υἱὸς⁵² καὶ τέλειος σωτήρ.
Χριστέ υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος,
ἡ δύναμις ἡ ἀπτότητος ἡ τὸν ἐχθρὸν καταστρέψασα
καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἀκουσθεῖσα⁵³ τοῖς ἄρχουσιν⁵⁴.

β) Εὐχὴ χρισματοῦς⁵⁵ ὑπὸ μορφὴν λειτουργικῆς ἐπικλήσεως⁵⁶,
μυσταγωγικοῦ περιεχομένου⁵⁷. Διάταξις στίχων τῆς εὐχῆς ἡμετέρα.

«Λαβὼν δὲ ὁ ἀπόστολος τὸ ἔλαιον καὶ καταχέας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτῶν καὶ ἀλείψας καὶ χρίσας αὐτοὺς ἤρξατο λέγειν·

Ἐλθε τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα⁵⁸,
ἐλθε ἡ δύναμις τοῦ ὕψιστου καὶ ἡ εὐσπλαχνία ἡ τελεία,
ἐλθε τὸ χάρισμα τὸ ὕψιστον·
ἐλθε ἡ μήτηρ ἡ εὐσπλαχνος·
ἐλθε ἡ κοινωνία τοῦ ἄρρενος·
ἐλθε ἡ τὰ μυστήρια ἀποκαλύπτουσα τὰ ἀπόκρυφα·
ἐλθε ἡ μήτηρ τῶν ἑπτὰ οἴκων⁵⁹
ἵνα ἡ ἀνάπαυσις σου εἰς τὸν ὄγδοον⁶⁰ οἶκον γένηται.

51. Πρβλ. Εἰρη ν. Α' XXV, 5, ΒΕΠΕΣ 5, 140.

52. Γνωστικὸς ὄρος· πρβλ. W. Foerster, Gnosis, I, Oxford 1972, σ. 342.

53. ἄρχοντες = πλανητικὰ κακὰ δυνάμεις, κωλύουσαι τὴν ἄνοδον τῆς ψυχῆς εἰς τὸ Πλήρωμα, κατὰ τοὺς Γνωστικούς.

54. M. Bonnet, ἔ.δ., σ. 114-115.

55. Εἰς Πρ. Θωμᾶ, ἀναφέρονται 3 μυστήρια: Βάπτισμα-Χρῖσμα-Εὐχαριστία, ὡς εἰς τὰς Πρ. Ἰωάννου· πρβλ. W. Foerster, ἔ.δ., σ. 341.

56. R. M. James, The Apokryphal New Testament, σ. 376. W. Foerster, ἔ.δ., σ. 342. A. Hamman, ἔ.δ., σ. 217.

57. G. Quispel, Gnosticism and the N.T., ἐν Vig Chr. 19 (1965) σ. 81.

58. Ἰδὲ Εἰρη ν. Α' XXI, 3, MPG, 7, 664 (ΒΕΠΕΣ 5, 138). Πρβλ. Δ. Λ. Δρῖτσα, Ἡ Πόλις, σ. 114.

59. 7 οἶκοι = 7 πλανητικὰ δυνάμεις — ἄρχοντες: Γνωστικὴ ὁρολογία.

60. Ὀγδοός — ὄγδοάς: Γνωστικὸς ὄρος· πρβλ. Εἰρη ν. Α', I, ΒΕΠΕΣ 5, 95 Α, V, 2 ΒΕΠΕΣ 5, 103. Α. VIII, 5 ΒΕΠΕΣ 5, 112 Α, XI, 2 ΒΕΠΕΣ 5, 117.

Ἐλθὲ ὁ πρεσβύτερος τῶν πέντε μελῶν⁶¹
 νοός, ἐννοίας, φρονήσεως, ἐνθυμήσεως, λογισμοῦ,
 κοινωνήσον μετὰ τούτων τῶν νεωτέρων·
 ἔλθὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα
 καὶ καθάρισον τοὺς νεφροὺς αὐτῶν καὶ τὴν καρδίαν
 καὶ ἐπισφράγισον αὐτούς⁶²
 εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος⁶³.

Ἡ τριαδικὴ ἐπίκλησις τοῦ τελευταίου στίχου εἶναι ἀξιοσημείωτος⁶⁴.

γ) Εὐχαριστιακὴ εὐχὴ — ἐπίκλησις, λεχθεῖσα ἀμέσως μετὰ τὸν εὐχαριστιακὸν ὕμνον τῆς § 49. Ἡ ρυθμοτονικὴ διάταξις εἰς στίχους ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν:

Ἐλθὲ τὰ σπλάγχνα τὰ τέλεια,
 ἔλθὲ ἡ κοινωνία τοῦ ἄρρενος,
 ἔλθὲ ἡ ἐπισταμένη τὰ μυστήρια τοῦ ἐπιλέκτου,
 ἔλθὲ ἡ κοινωνοῦσα ἐν πᾶσι τοῖς ἄθλοις τοῦ γενναίου ἀθλητοῦ,
 ἔλθὲ ἡ ἡσυχία ἡ ἀποκαλύπτουσα τὰ μεγαλεῖα τοῦ παντὸς μεγέθους,
 ἔλθὲ ἡ τὰ ἀπόκρυφα ἐκφαίνουσα
 καὶ τὰ ἀπόκρυφα φανερὰ καθιστῶσα,
 ἡ ἱερὰ περιστερὰ⁶⁵ ἢ τοὺς διδύμους νεοσσοὺς γεννῶσα,
 ἔλθὲ ἡ ἀπόκρυφος μήτηρ⁶⁶

61. Πρβλ. Ἰππολύτου, Ἐλεγχος VI, 12, ΒΕΠΕΣ 5, 286. Κατὰ τὸν Forster εἶναι formula ὑπεθυμίζουσα Μανιχαϊσμόν (ξ.ἀ., σ. 342).

62. σφραγίς = σημεῖον διακρίσεως τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν Θεόν· εἰς τὸν στίχον τοῦτον εὐρίσκεται ἡ ἀρχαιοτέρα σημασία τῆς λέξεως: A. J. Klijn, The Acts of Thomas, Leiden 1962, σ. 59.

63. M. Bonnet, ξ.ἀ., σ. 142-143 § 27.

64. A. Hamman, ξ.ἀ., σ. 214. Ἐτεροι ὁμοίαι εὐχαὶ χρίσματος ἐν § 121: «ἔλαιον ἅγιον εἰς ἁγιασμόν ἡμῶν δοθέν...», M. Bonnet, ξ.ἀ., σ. 250-1· § 132: «Σοὶ δόξα ἡ τῶν σπλάγχων ἀγάπη...», M. Bonnet, ξ.ἀ., σ. 239-240· § 157: «ὁ ὠραῖος καρπὸς τῶν ἄλλων καρπῶν — ὃ οὐδεὶς συγκρίνεται ὅπως ἕτερος... ὁ τὰ μὲν φύλλα πικρὸς — τὸν δὲ γλυκύτατον καρπὸν εὐειδῆς — ὁ τραχὺς μὲν τὴν Θεάν — ἀπαλὸς δὲ τὴν γεῦσιν...» M. Bonnet, ξ.ἀ., σ. 266-7. Πρβλ. J. Kroll, Die Christliche., σ. 55, σημ. 3, λέγων ὅτι ἡ ὡς ἄνω εὐχὴ εἶναι συνθεθεμιμένη εἰς ἀντιθετικὰ κῶλα. A. Hamman, ξ.ἀ., σ. 215.

65. Ἡ περιστερὰ κατὰ τοὺς Γνωστικὸς σύμβολίζει τὴν κάθοδον τοῦ πραγματικοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸν φαινομενικὸν Ἰησοῦν κατὰ τὴν Βάπτισιν. Πρβλ. Εἰρηναίου, Α', XIV, 6, ΒΕΠΕΣ 5, 125, ἔνθα καὶ ἡ συμβολικὴ ἀριθμολογία τῶν Γνωστικῶν· ἦτοι Περίστερὰ = 801, Ω καὶ Α = 801 πρβλ. καὶ Εἰρηναίου Α' XXI, 2, ΒΕΠΕΣ 5, 138.

66. Γνωστικὸς ὄρος: Πρβλ. «ὕμνον γάμου» στίχ. 53, εἰς Πράξεις Θωμᾶ· Εἰρηναίου, Α, XXI, 5, ΒΕΠΕΣ 5, 139· Ἠλχασαί, ἐν Ἰππολ. IX, 13 ΒΕΠΕΣ 5, 353 — Ὀφῖται, ἐν Ἐπιφανίου Πανάριον, XXXVII MPG 41, 641-653 — Σηθηανοί, ἐν Ἐπιφ. Πανάριον XXXIX MPG 41, 655-677 — Ἀρχοντικοί, ἐν Ἐπιφανίου Πανάριον, XL 23, MPG 41, 677-692.

ἐλθέ ἢ φανερά ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῆς
καὶ παρέχουσα χαρὰν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς συνημμένους αὐτῇ·
ἐλθέ καὶ κοινώνησον ἡμῖν ἐν τούτῃ τῇ εὐχαριστίᾳ,
ἣν ποιούμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου καὶ τῇ ἀγάπῃ
ἣ συνήγγεθα ἐπὶ τῇ κλήσει σου»⁶⁷.

δ) Εὐχὴ ἀνόδου

«Ὁ κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου καὶ ἐλπίς καὶ λυτρωτῆς
καὶ ἡγεμὼν καὶ ὁδηγὸς ἐν πάσαις ταῖς χώραις,
σύ ἔσο μετὰ πάντων τῶν ὑπηρετούντων σε
καὶ ὁδηγησόν με σήμερον ἐρχόμενον πρὸς σέ
μὴ λαμβανέτω τὴν ψυχὴν μηδεὶς, ἣν παρέδωκάς μοι·
μὴ βλεπέτωσαν με οἱ τελῶναι
καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ⁶⁸ μὴ συκοφαντείτωσάν με,
μὴ βλεπέτω με ὁ ὄφις
καὶ οἱ τοῦ δράκοντος παῖδες μὴ συριτιτέτωσάν μοι·
ἰδοὺ Κύριε ἐπλήρωσά σου τὸ ἔργον
καὶ ἐτελείωσά σου τὸ πρόσταγμα⁶⁹.
δοῦλος γέγονα·
διὰ τοῦτο σήμερον τὴν ἐλευθερίαν λαμβάνω·
σὺν οὖν ταύτῃ μοι δοὺς τελείωσον»⁷⁰.

67. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 166. Παρομοίᾳ εὐχαριστιακῶς εὐχᾶς ἰδὲ ἐν §§ 29, 133, 158.

68. Γνωστικὸς ὄρος, χρησιμοποιούμενος καὶ εἰς τὸν Μανδαϊσμόν. Πρβλ. W. F o e r s t e r, ἔ.ἀ., σ. 341, σημ. 3, ἰδὲ καὶ § 148 (M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 257).

69. Ἰδὲ § 146 Πρ. Θ ω μ ᾶ: «...ὅτι τὴν σὴν Βουλὴν ἐπλήρωσα — καὶ τὸ πρόσταγμα σου ἐτελείωσα...» M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 255· ἐπίσης Ψαλμὸν Μανιχαίων, 249, 20-23 «τὰς τελείας ἐντολάς, ἃς διέταξάς μου ἐξετέλεσα, Σωτήρ μου».

70. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 281-2. Ἔτεροι ὠραϊόταται ρυθμικαὶ εὐχαὶ εἰς §§ 15, 19, 25, 26, 30, 39, 44, 47, 52, 59, 60, 61, 67, 72, 107, 123, 124, 141, 148, 153, 168. Ἐκ τῆς εὐχῆς τῆς § 47 (M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 163-5) στίχοι τινὲς (καθ' ἡμετέραν διάταξιν):
«Ἰησοῦ τὸ μυστήριον τὸ ἀπόκρυφον ὃ ἡμῖν ἀπεκαλύφθη,
οὐ εἶ ὁ ἐκφάνας ἡμῖν μυστήρια πάμπολλα,
ὃ ἀφορίσας με κατ' ἰδίαν ἐκ τῶν ἐταίρων μου πάντων
καὶ εἰπὼν μοι τρεῖς λόγους (ἰδὲ Λόγιον 13 Εὐαγγ. Θωμᾶ) ἐν οἷς ἐγὼ ἐκπυροῦμαι,
καὶ ἄλλοις εἰπεῖν αὐτὰ οὐ δύναμαι....

Ἰησοῦ ὕψιστε, φωνῇ ἀνατείλασα ἀπὸ τῶν σπλάγχων τῶν τελείων...»

Ἐκ τῆς εὐχῆς τῆς § 52. (M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 168).

«Ἐλθετε τὰ ὕδατα ἀπὸ τῶν ὑδάτων τῶν ζώντων,

τὰ ὄντα ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ἀποσταλέντα ἡμῖν·

ἢ ἀνάπαυσις ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως ἀποσταλεῖσα ἡμῖν,

ἢ δύναμις τῆς σωτηρίας ἢ ἀπὸ τῆς δυνάμεως ἐκείνης ἐρχομένη...».

Εἰς εὐχὴν § 61 (Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 178) ἢ προστακτικὴ «ἔπιθε» ἐπαναλαμβά-

ε) Εὐχὴ δολογικὴ (§ 80).

«Σοὶ δόξα ἐλεῆμον καὶ ἡρεμε·

σοὶ δόξα λόγε σοφέ·

δόξα τῇ εὐσπλαχνίᾳ σου τῇ ἐπικυηθείσῃ ἡμῖν·

δόξα τῷ ἐλέει σου τῷ ἐφ' ἡμᾶς ἀπλωθέντι·

δόξα τῇ μεγαλωσύνῃ σου τῇ δι' ἡμᾶς σμικρυνθείσῃ·

δόξα τῇ ὑφίστῳ σου βασιλείᾳ ἣτις δι' ἡμᾶς ἐταπεινώθη·

δόξα τῇ ἰσχύϊ σου ἣ δι' ἡμᾶς ἤλαττώθη...⁷¹.

5. ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

Αἱ Πράξεις Ἀνδρέου κατατάσσονται μεταξύ τῶν ἀποκρύφων καὶ νόθων ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου, ὁ δὲ Ἐπιφάνιος μαρτυρεῖ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἑγκρατιτῶν⁷². Ἐξ ἄλλου, κατὰ πληροφορίαν τοῦ Φιλαστρίου,⁷³ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Μανιχαίων. Ὁ Γνωστικὸς χαρακτήρ τῶν Πράξεων Ἀνδρέου εἶναι πρόδηλος⁷⁴· ὁ δυαλισμὸς καὶ ὁ ἐγκρατιτισμὸς ὑπογραμμίζονται ἐν αὐταῖς⁷⁵. Μορφολογικῶς καὶ ἰδεολογικῶς ἔχουν στενὴν συγγένειαν πρὸς τὰς λοιπὰς γνωστικὰς Πράξεις. Ὡς χρόνος συγγραφῆς τῶν Πράξεων Ἀνδρέου θεωρεῖται τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ β' ἡμίσεως τοῦ Γ' αἰ. μ.Χ., τὸ δὲ κείμενον αὐτῶν ὑπέστη πολλὰς περιπετείας, διὸ καὶ δὲν διετηρήθη εἰς καλὴν μορφήν⁷⁶.

Εἰς τὰς Πράξεις Ἀνδρέου ἀφθονοῦν κυρίως ρυθμικαὶ ὀμιλῖαι παραινετικοῦ χαρακτήρος, αἱ ὁποῖαι συνήθως λαμβάνουν τὴν μορφήν εὐχῆς ἢ καὶ ὕμνου. Χαρακτηριστικὰ δείγματα τῶν ὀμιλιῶν αὐτῶν θὰ παραθέσωμεν ἀκολουθῶς καὶ εἰς τὰς ὁποίας σταθερῶς παρατηροῦνται τὸ ὁμοιοτέλετον, ὁ παροξυτονισμὸς, προπαροξυτονισμὸς καὶ τάσις τις ἰσοσυλλαβίας. Ἐπὶ τῇ βάσει

νεταί πεντάκις. Εἰς εὐχαριστήριον εὐχὴν τῆς § 15 (M. Bonnet, ἔ.δ., σ. 120-121) ὑπάρχει ἡ γνωστικῆς ὑφῆς πρότασις: «...ἀλλὰ ὑποδείξας μοι ζητῆσαι ἐμαυτὸν καὶ γινῶναι τίς ἤμην καὶ τίς καὶ πῶς ὑπάρχω νῦν, ἵνα πάλιν γένωμαι ὁ ἤμην...», Πρβλ. σχετικῶς: Εἰρην. Α'. XXI 5, ΒΕΠΕΣ 5, 139.

71. M. Bonnet, ἔ.δ., 195-6.

72. Εὐσεβίου, Ἑκκλ., Ἰστ. III, 25, 6 MPG 20, 269-272. Ἐπιφάνιου, Πανάριον, MPG 41, 852B, 1040D, 1064C.

73. Philastrii, Liber de Haer. MPL 12, 1199-1200.

74. Ὁ G. Quispel συμφωνεῖ μὲ τὴν γνώμην τοῦ Lipsius, ὅστις ὑπογραμμίζει τὴν σπουδαιότητα τῶν Γνωστικῶν στοιχείων εἰς τὰς προτύπους Πράξεις Ἀνδρέου, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψιν αὐτῶν· ἐν Vig. Christ 1956, σ. 143-144. Πρβλ. K. Μπόνη, Εἰσαγωγή ..., σ. 226.

75. Ἰδὲ π.χ. εἰς Πρ. Ἀνδρ. §§ 5,8, ἐν M. Bonnet, ἔ.δ., σ. 39, 41.

76. Πρβλ. P. Carrington, ἔ.δ., II, 373. R. M. James, ἔ.δ., σ. 228. J. Quastén, ἔ.δ., σ. 136. A. Hamman ἔ.δ., σ. 206. Π. Κ. Χρήστου, ἐν ΘΗΕ 2, 663-4.

τῶν ρυθμοτονικῶν τούτων στοιχείων ἐπεχειρήσαμεν τὴν κατὰ στίχους διάταξιν τῶν ἀξιολόγων τούτων κειμένων.

- § 1 «Μακάριον ἡμῶν τὸ γένος, || ὑπὸ τίνος ἠγάπηται;
Μακαρία ἡμῶν ἡ ὕπαρξις, || ὑπὸ τίνος ἠλέηται;
οὐκ ἐσμέν τινες χαμαιριφιεῖς, || ὑπὸ τοιοῦτου ὕψους γνωρισθέντες·
οὐκ ἐσμέν χρόνου, || εἶτα ὑπὸ χρόνου λυόμενοι·
οὐκ ἐσμέν κινήσεως τέχνη, || πάλιν ὑφ' ἑαυτῆς ἀφανιζομένη
οὐδὲ γενέσεως αἰτία, εἰς αὐτὸ τελευτῶντες.
'Εσμέν τινες ἄρα μεγέθους ἐπίβουλοι.
'Εσμέν ἴδιοι καὶ τάχα τοῦ ἐλεοῦντος.
'Εσμέν τοῦ κρείττονος· διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ χείρονος φεύγομεν.
'Εσμέν τοῦ καλοῦ, δι' ὃν τὸ αἰσχρὸν ἀπωθούμεθα·
τοῦ δικαίου, δι' οὗ τὸ ἄδικον ρίπτομεν·
τοῦ ἐλεήμονος, δι' οὗ τὸν ἀνελεήμονα ἀφίεμεν·
τοῦ σώζοντος, δι' οὗ τὸν ἀπολλύντα ἐγνωρίσαμεν·
τοῦ φωτός, δι' οὗ τὸ σκότος ἐρρίψαμεν·
τοῦ ἑνός, δι' οὗ τὰ πολλὰ ἀπεστράμμεθα·
τοῦ ὑπερουρανίου, δι' οὗ τὰ ἐπίγεια ἐμάθομεν·
τοῦ μένοντος, δι' οὗ τὰ μένοντα εἶδομεν»⁷⁷.

Ὅμοια πρὸς τὴν παρατεθεῖσαν εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθος ἔρρυθμος ὁμιλία-ὕμνος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν:

- § 6 «Εὔγε ὦ φύσις σωζομένη || μὴ ἰσχύσασα ἑαυτὴν μηδὲ ἀποκρύψασα·
Εὔγε ἄνθρωπε καταμανθάνων || τὰ μὴ σὰ καὶ ἐπὶ τὰ σὰ ἐπειγόμενος·
Εὔγε ὁ ἀκούων τῶν λεγομένων·
ὡς μείζονά σε καταμανθάνω νοούμενον ἢ λεγόμενον·
ὡς δυνατώτερόν σε γνωρίζω τῶν δοξάντων καταδυναστείαν σου·
ὡς ἐμπρεπέστερον τῶν εἰς αἴσχη καταβαλλόντων σε,
τῶν εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαγαγόντων σε...»⁷⁸.
- § 9 «.....δέομαί σου τοῦ φρονίμου ἀνδρὸς
ὅπως διαμείνη εὐοψις νοῦ·
δέομαί σου τοῦ μὴ φαινομένου νοῦ
ὅπως αὐτὸς διαφυλαχθῆ·
παρακαλῶ σοῦ τὸν Ἰησοῦν φίλησον,
μὴ ἠττηθῆς τῷ χείρονι·
συλλαβοῦ κάμοι ὃν παρακαλῶ ἄνθρωπον,

77. M. Bonnet, *ξ.ά.*, σ. 38· ἰδὲ Πρ. Παύλου ἀνωτ., σ. 13· πρβλ. J. Kroll, *ξ.ά.*, σ. 62, σημ. 1.

78. M. Bonnet, *ξ.ά.*, σ. 40. Πρβλ. J. Kroll, *ξ.ά.*, σ. 51, σημ. 1.

ἵνα τέλειος γένωμαι·
 βοήθησον καὶ ἐμοί,
 ἵνα γνωρίσης τὴν ἀληθῆ σου φύσιν·
 συμπάθησόν μου τῷ πάθει,
 ἵνα γνωρίσης ὃ πάσχω καὶ τοῦ παθεῖν φεύξῃ·
 ἴδε ἅς αὐτὸς ὄρω καὶ ἅς ὄρα̃ς πηρώσεις·
 ἴδε ἃ δεῖ καὶ ἃ μὴ δεῖ οὐκ ἕψει·
 ἄκουσον ὧν λέγω καὶ ἅπερ ἤκουσας ρῖψον»⁷⁹.

Ὁ ρυθμικὸς τόνος καὶ τάσις τις ἰσοσυλλαβίας παρατηροῦνται εἰς τὴν παρατεθεισάν παραινετικὴν ὁμιλίαν. Τὰ αὐτὰ στοιχεῖα παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὴν ἔρρυθμον ὁμιλίαν τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐντὸς τοῦ δεσμοτηρίου.

§ 18 «.....ἀλλ' ὅτε τῆς χάριτος μυστήριον ἐξήφθη,
 καὶ ἡ βουλή τῆς ἀναπαύσεως ἐφανερώθη
 καὶ τὸ τοῦ λόγου φῶς ἐδείχθη,
 καὶ τὸ σωζόμενον γένος ἠλέγχθη,
 πολλαῖς ἡδοναῖς πολεμούμενον,
 τὸν ἀλλότριον αὐτὸν καταφρονούμενον,
 ἑαυτὸν εἰς τὰ ἑαυτοῦ δῶρα διαγελώμενον,
 δι' ὧν αὐτοῦ ἐδόκει καταφρουοῦσθαι
 διὰ τὴν τοῦ ἐλεήσοντος χρηστότητα...»⁸⁰.

Σπουδαιότατον ὕμνογραφικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Μαρτυρίου τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου⁸¹, ἀποτελοῦντος συνέχειαν τῶν Πράξεων, εἶναι ὁ «λόγος εἰς τὸν σταυρόν». Οὗτος περιλαμβάνει παραδόξους τινὰς ὅρους, ἐξ ὧν ὠρισμένοι (π.χ. σταυρὸς-ὄρος) ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Γνωστικοῖς· ἄλλοι δὲ ἀνήκουν εἰς τὴν πλέον καθαρὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας⁸². Ὁ «λόγος» οὗτος ὁμοιάζει πρὸς τὸν Λόγον εἰς τὸν Σταυρόν τῶν Πράξεων Πέτρου, ἐξ οὗ πιθανὸν ἐξαρτᾶται⁸³. Σίωζεται μὲν εἰς ἐπιστολὴν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τῆς Ἀχαΐας, ἣτις ἐγράφη τὸν Δ' ἢ Ε' αἰῶνα μ.Χ., τὸ δὲ λεκτικὸν ὕφος αὐτοῦ εἶναι ἐλληνικόν⁸⁴. Ἴδου ὁ «λόγος» — ὕμνος καθ' ἡμετέραν διάταξιν τῶν στίχων.

79. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 41-42. Πρβλ. J. Kroll, ἔ.ἀ., σ. 50, σημ. 3.

80. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 45. Πρβλ. J. Kroll, ἔ.ἀ., σ. 50, σημ. 3.

81. Τὸ ἀρχικὸν κείμενον τοῦ Μαρτυρίου, ἀποδεικνύει ὁ Flamion, πρέπει νὰ ἔχη ἐξαχθῆ ἐκ διαφόρων ἐλληνικῶν καὶ λατινικῶν πηγῶν: R. M. Jams, ἔ.ἀ., σ. 357.

82. A. Hamman, ἔ.ἀ., σ. 207. Πρβλ. καὶ J. Daniélou, *Theologie du Judaëochristianisme*, Tournai 1957, σ. 310, 312.

83. Ἴδὲ ἄνωτ., σ. 11.

84. Πρβλ. A. Hamman, ἔ.ἀ., σ. 207.

§ 14 «χαῖρε ὦ σταυρέ· καὶ γὰρ χαίροις·
 εὔγε οἶδα καὶ ἀναπαυόμενόν σε λοιπὸν
 ἐκ πολλοῦ κεκμηκότα πεπηγμένον καὶ ἀναμένοντά με·
 ἦκον ἐπὶ σέ ὃν ἐπίσταμαι ἴδιόν μου·
 ἦκον πρὸς σέ τὸν ποθήσαντά με·
 γνωρίζω σου τὸ μυστήριον διὸ καὶ πέπηγας·
 πέπηξαι γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ
 ἵνα τὰ ἄστατα στηρίξῃς·
 καὶ τὸ μὲν σου εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνεται
 ἵνα τὸν ἀνθρωπὸν λόγον σημαίνῃς·
 τὸ δέ σου ἤπλωτο δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ
 ἵνα τὴν φοβερὰν καὶ ἀντικειμένην δύναμιν τροπώσῃ
 καὶ τὸν κόσμον συναγάγῃ εἰς ἓν·
 τὸ δέ σου πέπηγαι εἰς γῆν,
 ἵνα τὸν εἰς γῆν καὶ τὰ ἐν τοῖς καταχθονίοις συνάψῃς τοῖς ἐπουρανίοις·
 ὦ σταυρέ, μηχανήμα σωτηρίας τοῦ ὑψίστου·
 ὦ σταυρέ, τρόπαιον νίκης Χριστοῦ κατ' ἐχθρῶν·
 ὦ σταυρέ, ἐπὶ γῆς φυτευθεὶς || καὶ τὸν καρπὸν ἐν οὐρανοῖς ἔχων·
 ὦ ὄνομα σταυροῦ πρᾶγμα ἀνάμεστον ὅλων·
 εὔγε ὦ σταυρέ, τὴν περιφέρειαν τοῦ κόσμου πεδήσας·
 εὔγε μορφὴ συνέσεως τὴν ἄμορφον τὴν σὴν μορφώσας·
 εὔγε ἀφανῆς κόλασις χαλεπῶς κολάζουσα τὴν ὑπόστασιν τῆς πολυ-
 θεοῦ γνώσεως
 καὶ τὸν αὐτῆς ἐφευρετὴν ταύτην ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκδιώκων·
 εὔγε ὦ σταυρέ, τὸν δεσπότην ἐνδυσάμενος || καὶ τὸν ληστὴν καρπο-
 φορήσας
 καὶ τὸν ἀπόστολον εἰς μετάνοιαν καλέσας || καὶ ἡμᾶς δέξασθαι μὴ
 ἀπαξιώσας»⁸⁵.

Μεταξὺ τῶν κοπτικῶν καὶ ἄλλων παπύρων, τοὺς ὁποίους ὁ G. Quispel ἠγόρασε τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1956 εἰς Βερολίνον, ἦσαν μερικαὶ σελίδες ἀποκρύφου τινὸς συγγράμματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ πρᾶξις Ἀνδρέου»⁸⁶. Κατὰ τὸν Quispel τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα ταυτίζεται πρὸς τὰς πρωτοτύπους Πράξεις Ἀνδρέου. Ἐν σελ. 13, στίχ. 17-25 τοῦ ἐν λόγῳ παπύρου, ἀναγινώσκουμεν φράσεις γνωστικοῦ χαρακτήρος:

85. M. B o n n e t, ἔ.ἀ., σ. 54-55. Πρβλ. Ἐπιφανίου μοναχοῦ (IA' αἰ.): Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων καὶ τοῦ τέλους τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου καὶ πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου MPG 120, 215-260.

86. G. Q u i s p e l, An Unknown Fragment of the Acts of Andrew (Pap. copt. Utrecht N-1), ἐν Vig. Christ. 1956, σ. 129-143.

«Ὅτε ὁ δαίμων εἶπε τοῦτο — ὁ ἀπόστολος εἶπεν αὐτῷ·
πῶς ἀπέκτησας γυνῶσιν ὡς πρὸς τὰ ἀπόκρυφα τοῦ ὕψους;»⁸⁷

Ἐν σελ. 15 στίχοι 8-14:

ἌἘπιθυμῶ πωλῆσαι πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου,
ἵνα ἀποκτήσω τὸ ἔνδυμα τοῦ Θεοῦ σου,
οἱ συστρατιῶται αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ·
πτωχὲ νέε, ἐὰν ἀρνηθῆς τὸ ἔνδυμα τοῦ
βασιλέως θὰ τιμωρηθῆς»⁸⁸.

6. ΠΡΑΞΕΙΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀνάγονται εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος μ.Χ. Ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου τῶν εἶναι λίαν πολυπλοκός. Ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐγνώριζε τὰς λοιπὰς ἀποκρύφους πράξεις. Αἱ ὁμοιότητες μεταξὺ τῶν, καὶ δὴ πρὸς τὰς Πράξεις Θωμᾶ⁸⁹, εἶναι χαρακτηριστικά. Ὁ Γνωστικὸς χαρακτήρ τῶν Πράξεων Φιλίππου εἶναι προφανής⁹⁰. Ἡ ὅλη πλοκὴ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐνότητος μαρτυροῦν ὑπὲρ τῆς ἐξελικτικῆς διαμορφώσεως τοῦ κειμένου καὶ τῆς ἐξαρτή-

87. G. Quispel, ἔ.ἀ., 133.

88. G. Quispel, ἔ.ἀ., σ. 134, Ἐν ταῖς Πράξεσιν Ἀνδρέου ὑπάρχουν καὶ ποιητικαὶ ὀμιλίας π.χ.

§ 5 «...μὴ ἤττηθῆς Αἰγεάτου ἀπειλῆς — μὴ νικηθῆς ὑπὸ τῆς ἐκείνου ὀμιλίας· — μὴ φοβηθῆς τὰς αἰσχροὺς αὐτοῦ συμβουλὰς — μὴ νικηθῆς ταῖς ἐντέχνους αὐτοῦ κολακείαις· — μὴ θελήσῃς ἐκδοῦναι ἑαυτὴν σου ταῖς ρυπαραῖς αὐτοῦ γοητείας...» M. B o n n e t, ἔ.ἀ., 40. § 10 «...βούλεται αὐτῷ κοινωνῆσαι; θέλει αὐτῷ συνενωθῆναι; σπεύδει αὐτῷ φιλωθῆναι; ποθεῖ αὐτῷ συζυγῆναι; μὴ τραχύνεται; μὴ ἀντικρούει; μὴ ἀπεχθάνεται;...» M. B o n n e t, ἔ.ἀ., σ. 42· πρβλ. J. K r o l l, ἔ.ἀ., σ. 50, σημ. 3.

89. α) λεκτικῶν καὶ διαρθρώσεως, β) Φίλιππος καὶ Θωμᾶς κατηγορήθησαν ὡς «φαρμακοὶ» καὶ «μάγοι» ἰδὲ σχετικῶς: Πρ. Φιλ. § 14, M. B o n n e t, ἔ.ἀ., II, σ. 8· § 37, ἔ.ἀ., 18· § 64, ἔ.ἀ., σ. 26. κ.ἀ. Πρ. Θωμᾶ § 16, ἔ.ἀ., σ. 122, § 20, ἔ.ἀ., σ. 131. γ) ἀμφότεραι ὀμιλοῦν περὶ «σφραγίδος», γνωστικῶν λειτουργικῶν ὅρου, ἰδὲ σχετικῶς Πρ. Φιλ. § 29, ἔ.ἀ., σ. 15 — Πρ. Θωμᾶ § 26, ἔ.ἀ., 141, δ) ἀμφότεραι ὀμιλοῦν περὶ «ἐνδύματος» καὶ «λαμπρᾶς στολῆς» ὅρος γνωστικῶν: ἰδὲ σχετ. Πρ. Φιλ. § 135, ἔ.ἀ., σ. 67. Πρ. Θωμᾶ § 108, ἔ.ἀ., σ. 220, § 126, ἔ.ἀ., σ. 234 κ.ἀ. ε) ὀμιλοῦν περὶ τοῦ «δράκοντος» ἰδὲ σχετικῶς Πρ. Φιλ. § 102, ἔ.ἀ., σ. 39, § 141, ἔ.ἀ., σ. 76. — Πρ. Θωμᾶ § 30-31, ἔ.ἀ., σ. 147, στ) περὶ τριαδικῶν βαπτίσματος: ἰδὲ σχετ. Πρ. Φιλ. § 36, ἔ.ἀ., σ. 17, § 63, ἔ.ἀ., σ. 26. Πρ. Θωμᾶ § 132, ἔ.ἀ., σ. 239, ζ) περὶ «ἐντίμου λίθου» Πρ. Φιλ. § 116, ἔ.ἀ., σ. 47. Πρ. Θωμᾶ § 108, ἔ.ἀ., σ. 222-224 (περὶ «μαργαρίτου»).

90. Ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν προηγούμενην σημείωσιν ἀναφερομένων αἱ Πρ. Φιλ. κηρύττουν ἐγκρατικὰς ἰδέας (§ 37, ἔ.ἀ., σ. 18· § 45, ἔ.ἀ., σ. 20-21· § 51, ἔ.ἀ., σ. 22), τὸ σῶμα χαρακτηρίζεται ὡς «οἶκος δουλείας» (§ 140, ἔ.ἀ., σ. 175), ὀμιλοῦν περὶ τῆς ἀνόδου εἰς «ὑψος» (§ 140, ἔ.ἀ., σ. 75). Χρησιμοποιεῖται ὁ ἀριθμὸς 7 (§ 65, ἔ.ἀ., σ. 26-27) καὶ ὁ γνωστικὸς ὅρος «μέγεθος» (§ 95, ἔ.ἀ., σ. 37· § 97, ἔ.ἀ., σ. 37· § 132, ἔ.ἀ., σ. 62· § 141, ἔ.ἀ., σ. 77· § 144, ἔ.ἀ., σ. 85).

σεως τῶν Πράξεων Φιλίππου ἐκ τῶν ἄλλων Γνωστικῶν Πράξεων⁹¹. Πιθανὸν ὁ τελευταῖος διασκευαστὴς ἢ συμπληθὴς αὐτῶν ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν εὐρυτάτην Γνωστικὴν αἵρεσιν τῶν Ὀφειτῶν ἢ τῶν Μεσσαλιανῶν.

Αἱ Πράξεις Φιλίππου περιέχουν πολλὰς εὐχὰς, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνθεμιμένοι εἰς ἔρρυθμον πεζὸν λόγον, ὡς αἱ τῶν λοιπῶν Πράξεων. Ἐξ αὐτῶν παραθέτομεν χαρακτηριστικὰς τινὰς διευθετήσαντες ταύτας εἰς ρυθμικὰς γραμμάς. Ἡ πρώτη εἶναι εὐχαριστιακὴ.

- α) § 104 «Σὺ εἰ ὁ δροσίζων πᾶσαν πυρὰν καὶ χαλινῶν σκότος
καὶ βάλλων χαλινὸν εἰς τὸ στόμα τοῦ δράκοντος,
ὁ καταργήσας αὐτοῦ τὴν ὀργήν,
ὁ ἀποστρέψας εἰς τὰ ὀπίσω τὴν πονηρίαν τοῦ ἄλλοτρίου
καὶ καταποντίσας αὐτὸν ἐν τῷ ἰδίῳ πυρὶ,
ὁ κλείσας τὸν φωλεὸν αὐτοῦ
καὶ ἀσφαλίσάμενος τὰς ἐκβάσεις αὐτοῦ
καὶ κολαφίζων τὴν ὑπερηφανίαν αὐτοῦ·
ἔλθῃ μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ·
τρέχομεν γὰρ διὰ τὸ θέλημά σου καὶ διὰ τὸ σὸν πρόσταγμα»⁹².

Εἰς τὴν εὐχὴν ταύτην χαρακτηριστικὴ εἶναι ἢ εἰς ἕκαστον στίχον παρ-
ουσία μίας μετοχῆς ὡς ἀρχικῆς λέξεως, ἐκτὸς τοῦ 9ου στίχου, ὅστις εἰσάγε-
ται διὰ τοῦ «ἐλθῆ»⁹³ καὶ τοῦ 10ου ἔχοντος τὸ ρῆμα «τρέχομεν».

Εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν εὐχὴν ὁ συνθέτης χρησιμοποιοεῖ καὶ ἑβραϊκὰς
λέξεις· τοῦτο εἶναι μέσον μυστικοπαθοῦς μαγικῆς ἐκφράσεως, εἰς τὸ ὁποῖον
ἠρέσκοντο οἱ Γνωστικοί⁹⁴. Ἡ εὐχὴ ἔχει χαρακτῆρα δοξολογικὸν καὶ ἱκετή-
ριον.

- β) § 132 «Ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ
ὁ μόνος καὶ παντοκράτωρ Θεός,
Θεέ, ὃν φρίττουσιν οἱ πάντες αἰῶνες,
ὁ δυνατὸς καὶ ἀπροσωπώληπτος δικαστής,
οὗ τὸ ὄνομά ἐστιν ἐν τῇ σῇ δυναστείᾳ.

91. Αἱ Πρ. Φιλ. διαιροῦνται εἰς 9 πράξεις, ἐξ ὧν αἱ δύο τελευταῖαι δύνανται νὰ ἀπο-
τελέσουν τὸ Β' μέρος αὐτῶν, διότι ἐξ ἐπόψεως περιεχομένου εἶναι ἐντελῶς ἀσχετοὶ πρὸς
τὰς 7 προηγουμένας. Ἡ δρᾶσις τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου τοποθετεῖται εἰς τὸ 8ον ἔτος τῆς
βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ, καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Λυδίας καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας (§
107, ἔ.ἀ., σ. 41).

92. M. Bonnet, ἔ.ἀ., σ. 40. Πρβλ. Πρ. Θωμᾶ § 167, σ. 282 καὶ ἀνωτ., σ. 18
παρούσης μελέτης.

93. Ἴδὲ Πρ. Θωμᾶ, ἔ.ἀ., σ. 16-18.

94. Ἴδὲ Δ. Λ. Δρίτσα, Ἡ Πόλις, σ. 67.

Σ α β α ὦ θ ἁ ἡ λ,
 εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας·
 σὲ τρέμουσιν ἄρχαι καὶ ἐξουσίαι τῶν ὑπερουρανίων
 καὶ τὰ ἐμβριμήματα τῶν χερουβικῶν ζώων πυρίπνοα ἐστῶτα·
 ὁ βασιλεὺς ὁ ἅγιος τῆς μεγαλειότητος,
 οὗ τὸ ὄνομα ἔφθασεν εἰς τὰ θηρία τῆς ἐρήμου καὶ ἠσύχασαν
 καὶ αἰσθητικῇ φωνῇ ἤνεσαν σε,
 ὁ ἐπιβλέπων ἡμᾶς καὶ διδοὺς ἐτοιμίως τὰ αἰτήματα ἡμῶν,
 ὁ ἐπιγνοὺς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πλασθῆναι,
 ὁ ἐπίσκοπος πάντων .....»⁹⁵.

γ) Εὐχὴ δοξολογικὴ — παραινετικὴ :

§ 141 «...Οὗτος Θεὸς ὢν ἄνθρωπος ἐγένετο,
 σαρκωθείς ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας,
 ἀθάνατος μένων σαρκί,
 καὶ ἐν τῷ θανάτῳ γενόμενος
 ἤγειρε τοὺς νεκροὺς,
 ἐλεήσας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος,
 ἀνελὼν τὸ κέντρον τῆς ἀμαρτίας·
 μέγας ἦν καὶ ἐγένετο μικρὸς δι' ἡμᾶς,
 ἕως οὗ αὐξήσῃ τοὺς μικροὺς
 καὶ εἰσενέγκῃ εἰς τὸ μέγεθος αὐτοῦ⁹⁶.
 καὶ αὐτὸς ἔστιν ὁ ἔχων τὴν γλυκύτητα
 . . . . .
 προσκολλήθητε οὖν αὐτῷ
 καὶ μὴ ἐγκαταλείψητε αὐτόν·
 αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ ζωὴ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας»⁹⁷.

δ) Εὐχὴ ἀνόδοι.

§ 144 «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ,
 ὁ πατὴρ τῶν αἰώνων,
 βασιλεὺ τοῦ φωτός,

95. M. B o n n e t, ἔ.ἀ., σ. 62-63. Τὴν ἰδίαν εὐχὴν παραθέτει καὶ ὁ K. T i s c h e n d o r f (Apocalypses Apocryphae, Additae Evang. Et Actuum Apocr. -Lipsiae MD-CCCLXI σ. 146) διάφορον πως: § 26: «ὁ πατὴρ μου Οὐθαήλ, τοῦτέστιν ὁ Χριστὸς ὁ πατὴρ τοῦ μεγέθους, οὗ τὸ ὄνομα φοβοῦνται πάντες αἰῶνες, ὁ ὢν δυνατὸς καὶ δύναμις τοῦ παντός, οὗ τὸ ὄνομα πορεύεται ἐν δυναστείᾳ, ἐλωᾶ...».

96. Γνωστικὸς ὅρος ἰδὲ σχετικῶς E l p η ν α λ ο υ , A. XXI, 4, BEΠEΣ 5, 139.

97. M. B o n n e t, ἔ.ἀ., σ. 76-77.

ὁ σοφίσας ἡμᾶς ἐν τῇ σοφίᾳ σου
καὶ δὸς ἡμῖν τὴν σὴν σύνεσιν,
ἐχαρίσω δὲ ἡμῖν τὴν βουλὴν τῆς ἀγαθότητός σου,
ὁ μηδέποτε χωρισθεὶς ἡμῶν

. . . . .

ἔλθὲ νῦν Ἰησοῦ
καὶ δός μοι τὸν στέφανον τῆς νίκης αἰώνιον,
κατὰ πάσης ἐναντίας ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας⁹⁸
καὶ μὴ καλυψάτω με ὁ σκοτεινὸς αὐτῶν ἀήρ
ὅπως διαπεράσω τὰ τοῦ πυρὸς ὕδατα καὶ πᾶσαν τὴν ἄβυσσον⁹⁹.
Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ,
μὴ σχῆ ἡχώραν ὁ ἐχθρὸς κατηγορῆσαι μου ἐπὶ τοῦ βήματός σου,
ἀλλ' ἐνδυσόν με τὴν ἔνδοξόν σου στολήν¹⁰⁰,
τὴν φωτεινὴν σου σφραγίδα τὴν πάντοτε λάμπουσαν,
ἕως ἂν παρέλθω πάντας τοὺς κοσμοκράτορας
καὶ τὸν πονηρὸν δράκοντα τὸν ἀντικείμενον ἡμῖν

. . . . .

καὶ μεταμόρφωσον τὴν μορφήν τοῦ σώματος ἐν ἀγγελικῇ δόξῃ
καὶ ἀνάπαυσόν με ἐν τῇ μακαριότητί σου
καὶ λήψομαι τὸ παρά σοῦ ἐπάγγελμα,
ὃ ἐπηγγείλω τοῖς ἀγίοις σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄμήν¹⁰¹.

98. Γνωστικὴ ἔκφρασις· ἰδὲ σχετικῶς ἐν Εἰρηναίου, Α, XXI, 5, ΒΕΠΕΣ 5, 139.

99. Μανιχαϊκὴ ἔκφρασις.

100. Γνωστικὸς συμβολισμὸς. Πρβλ. σχετικῶς Δ. Λ. Δρίτσα, Ἡ Ποίησις, σ. 119-121.

101. M. Bonnet, ἔ.δ., σ. 84-87.

Β'. ΕΡΜΑΪΚΑ

Ἐκτὸς τῶν ὕμνων¹⁰² τὰ Ἑρμαϊκὰ περιλαμβάνουν καὶ ἱκανὰ τμήματα γνωστικοῦ περιεχομένου ἐν ρυθμικῷ πεζῷ λόγῳ. Δείγματα τούτων παρατίθενται ἀκολουθῶς, ἅτινα διευθετήσαμεν εἰς ρυθμικὰς γραμμὰς.

α) «Ζητήσατε χειραγωγὸν — τὸν ὀδηγήσαντα ἡμᾶς ἐπὶ τὰς τῆς γνώσεως θύρας ὅπου ἐστὶ τὸ λαμπρὸν φῶς — τὸ καθαρὸν σκοτός — ὅπου οὐδὲ εἰς μεθύει — ἀλλὰ πάντες νήφουσιν¹⁰³ — ἀφορῶντες εἰς τὸν ὄραθῆναι θέλοντα — οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκουστός — οὐδὲ λεκτός — οὐδὲ ὄρατός ὀφθαλμοῖς — ἀλλὰ νῶ καὶ καρδίᾳ — Πρῶτον δὲ δεῖ σε περιρρήξασθαι ὄν φορεῖς χιτῶνα¹⁰⁴ — τὸ τῆς ἀγνωσίας ὕφασμα —

τὸ τῆς κακίας στήριγμα,
τὸν τῆς φθορᾶς δεσμόν,
τὸν σκοτεινὸν περίβολον,
τὸν ζῶντα θάνατον,
τὸν αἰσθητὸν νεκρόν,
τὸν περιφόρητον τάφον,
τὸν ἔνοικον ληστήν,
τὸν δι' ὧν φιλεῖ μισοῦντα
καὶ δι' ὧν μισεῖ φθονοῦντα.....»¹⁰⁵.

Ὁ A. D. Nock χαρακτηρίζει τὸ ἀνωτέρω ὡς ποιητικὴν περιγραφὴν (imagerie), ὁμοίαν πρὸς τὰς Ῥόδᾶς Σολομώντος (C. H., τ. Α., σ. 81).

102. Ἴδὲ Δ. Α. Δρίτσα, Ἑρμαϊκὰ, σ. 134-137.

103. Πρβλ. C. H., τ. Α' (VI,I) σ. 81: «ποῖ φέρεσθε, ὧ ἄνθρωποι, μεθύοντες τὸν τῆς ἀγνωσίας ἄκρατον λόγον ἐκπιόντες.....» καὶ C. H., τ. Α' (27), σ. 17 «ὦ λαοί, ἄνδρες γηγενεῖς, οἱ μέθη, καὶ ὕπνω ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότες καὶ τῇ ἀγνωσίᾳ τοῦ Θεοῦ, νήψατε, παύσασθε δὲ κραιπαλῶντες, θελγόμενοι ὑπὸν ἀλόγῳ». Πρβλ. Εὐαγγέλιον κατὰ Θωμᾶν, Λόγιον 28, ἐν Δ. Α. Δρίτσα, Ἑρμαϊκὰ, 100-101.

104. χιτῶν—C. H. X., τ. Α', σ. 122 σῶμα, ὡς ἔδρα τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ σκοτούς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ λαμπρὸν φῶς. Αἱ ἐγκρατικαὶ τάσεις, ὡς ἐπακόλουθον τῆς δυαρχίας, εἶναι ἐμφανεῖς εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα. Ἐκ τῆς πρὸς τὸ σῶμα ἐχθρότητος ἡ γνώσις προήγαγεν ὄχι μόνον τὸν ἀσκητισμὸν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ, τὴν ἀκολασίαν: W. Foerster, ξ.ά., σ. 3. Πρβλ. σχετικῶς, Ἰππολύτου, Β' 8, 8 ΒΕΠΠΣ 5, 244 Μανδαϊσμός: Left Ginza I, 2, 14. M. Lidzbarski, Mandäische Liturgien, Berlin 1920, σ. 433-434.

105. C. H., τ. Α', σ. 81 (πραγματεία VII).

β) Fragment XXIII.

Εἰσαγωγικά: «Αἱ ψυχαὶ ἐγκατακλεισθεῖσαι εἰς τὰ σώματα δδύρονται¹⁰⁶ καὶ δέονται πρὸς τὸν Μόναρχον..... αἱ δὲ παλαιῶν ἔτριζον δίκην ἀσπίδων, ὄξυ δὲ κωκκύσασα ἑτέρα καὶ πρὸ τῶν λόγων ἱκανὰ κλαύσασα καὶ πολλάκις ἄνω τε καὶ κάτω τοὺς ὡς ἔτυχεν ἔχουσα μεταφέρουσα ὀφθαλμούς, εἶπεν.....».

Ἀκολουθοῦν οἱ ἱκετήριοι λόγοι τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Μόναρχον, οἱ ὅποιοι χαρακτηρίζονται ὡς ἐπικλήσις¹⁰⁷. Τοὺς λόγους τούτους διηυθετήσαμεν ἐν τονικῷ ρυθμῷ ὡς ἀκολούθως:

«Οὐρανέ, τῆς ἡμετέρας ἀρχῆ γενέσεως,
αἰθήρ τε καὶ ἀήρ καὶ τοῦ μονάρχου Θεοῦ
χεῖρες τε καὶ ἱερὸν πνεῦμα
περιλαμπῆ τε, ὀφθαλμοὶ Θεῶν,
ἄστρα καὶ φῶς ἡλίου καὶ σελήνης ἀκοπίαστον,
τὰ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς σύντροφα,
ὧν ἀπάντων ἀποσπώμενα ἄθλια πάσχομεν,
πλέονα δ' ὅτι ἀπὸ μεγάλων τε καὶ λαμπρῶν
καὶ τοῦ ἱεροῦ περιχύματος καὶ πλουσίου πόλου
καὶ ἔτι τῆς μακαρίας μετὰ Θεῶν πολιτείας
εἰς ἄτιμα καὶ ταπεινὰ οὕτως ἐγκατεϊρθησόμεθα σκηνώματα.
Τί ταῖς δυστήναις ἡμῖν ἀπρεπὲς οὕτως πέπρακται;
τί τῶν κολάσεων τούτων ἄξιον;
ὄσαι τὰς δειλαίας ἡμᾶς ἀμαρτίαι περιμένουσιν·
ὄσα διὰ τὰ πονηρὰ τῶν ἐλπίδων πράζομεν,
ἵνα τῷ ὕδαρεῖ καὶ ταχὺ διαλυτῷ σώματι πορίζωμεν τὰ ἐπιτήδεια...
ἄθλια γὰρ κατεκρίθημεν
καὶ τὸ βλέπειν ἡμῖν οὐκ ἀντικρυς ἐχαρίσθη,
ὅτι χωρὶς τοῦ φωτὸς ἡμῖν τὸ ὄραν οὐκ ἐδόθη·
τόποι τοίνυν καὶ οὐκέτ' εἰσιν ὀφθαλμοί.

106. Ἡ ἐνωμάτωσις τῶν ψυχῶν εἶναι ὀρφικὴ διδασκαλία. Πρβλ. Nock - Festugière, C. H., τ. IV, σ. 35 σημ. 125.

107. Ἰδὲ Nock - Fest. C. H., τ. IV, σ. 34, σημ. 115. Ὅτι πρόκειται περὶ ἐπικλήσεως, ὁμοίως πρὸς τὰς Γνωστικὰς εὐχὰς ἀνόδου τῆς ψυχῆς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἀκολούθου παραγράφου: «ἀλλ' οὐκ ἦν ἀνελεῖν πρὶν ἐπικαλέσασθαι τὸν μόναρχον, ἵνα δὴ καὶ τῆς θεωρίας ταύτης πλήρες τὸ περιέχον γένηται, αὐτοὶ τε εὐπαράδεκτοι εὐτυχίσωμεν τὴν ἀνάβασιν· χαίρει γὰρ ὕμνοις ὁ θεός· ὦ τεκοῦσα, εἶπεν Ὁρος, κάμοι χάρισαι τὴν τοῦ ὕμνου ἐπίγνωσιν, ὡς μὴ ἀμαθὴς ὑπάρχω». Nock - Festugière C. H., τ. IV, σ. 22. Πρβλ. καὶ C. H., παραγμ. XIII, 15, τ. Β', σ. 206, 16.

Ὁΐκος ἡμᾶς ἀντὶ τοῦ μεταρσίου κόσμου τούτου
ὁ βραχὺς περιμένει καρδίας δγκος.

Δέσποτα καὶ πάτερ καὶ ποιητά,
εἰ ταχέως οὕτω σῶν ἔργων ἡμέλησας,
διάταξον ἡμῖν τινὰς ὄρους,
ἔτι κἂν βραχέων ἡμᾶς ἀξίωσον λόγων,
ἕως ἔτι δι' ὄλου τοῦ περιφανοῦς ἔχομεν βλέπειν κόσμου...»¹⁰⁸.

γ) Εἰς τὴν ἱκετήριον ταύτην ἐπίκλησιν τῆς ψυχῆς ἀπήντησεν ὁ Μόναρχος ὡς ἀκολούθως:

«Ἐρωσ ὑμῶν, ψυχαί, δεσπόσει καὶ Ἀνάγκη,
οἶδε γὰρ μετ' ἐμὲ πάντων δεσπότης τε καὶ ταξίαρχος
ψυχαὶ δὲ ὄσαι τὴν ἀγήρατόν μου σκηπτουχίαν θεραπεύετε,
ἵστε ὡς ἕως μὲν ἀναμάρτητοί ἐστε,
τὰ τοῦ οὐρανοῦ οἰκήσετε χωρία·
εἰδ' ἄρα τις ὑμῶν τινος ἐγγίσει μέμψις,
θνητοῖς καὶ αὐταὶ προσμεμοιρασμένον χῶρον
σπλάγγχοις καταδικασθεῖσαι ἐνοικήσει.ε.
Κἂν μὲν ἦν ὑμῖν μέτρια τὰ αἰτιώματα,
τὸν ἐπίκληρον τῶν σαρκῶν σύνδεσμον καταλιποῦσαι,
πάλιν ἀστένακτοι τῶν ἑαυτῶν οὐρανὸν ἀσπάσασθε...»¹⁰⁹.

δ) «Τοῦ αὐτοῦ (ἦτοι Ἑρμοῦ)¹¹⁰ ἐκ τοῦ ὕμνου εἰς τὸν Παντοκράτορα¹¹¹:

ἀκοιμήτου πυρὸς ὄμματι ἐγρήγορε¹¹²
δρόμον αἰθέρος ζωογονῶν,
ἡλίου θέρμην κρατύνων,
λαίλαπι μεθιστῶν νέφη,
τοῦνομα μὴ χωρῶν ἐν κόσμῳ·
ἄφθιτον, ἀέναον, πανεπίσκοπον, ἐπίφοβον ὄμμα,

108. N o c k- F e s t u g i è r e, C. H., τ. IV, σ. 10-12. Ἴδὲ καὶ σ. 35, 36 καὶ δὴ σημ. 126.

109. N o c k- F e s t u g i è r e, C. H., τ. IV, σ. 12. Ὅμοιους λόγους τοῦ Μονάρχου ἰδὲ καὶ κατωτέρω εἰς σελ. 13-14, 17-20.

110. Εἰς τὸν Ἑρμῆν ἀποδίδει τὸν ὕμνον ὁ ἐκδόσας τοῦτον H. E r b s e: *Fragmente griechischer Theosophien-Hamburg Arbeiten zur Altertumswissenschaft*, IV, 1941, p. 210-218.

111. Κατὰ τὸν A. D. N o c k (C. H., τ. IV, σ. 147) ὁ ὕμνος οὗτος ὑπενθυμίζει τὸ Ἰωάν. ΙΔ', 10.

112. Διάταξις στίχων ἡμετέρα.

Πατέρα τῶν ὅλων, Θεὸν ὄντα μόνον,
 ἀπ' οὐδενὸς ἔχοντα ἀρχὴν ἔγνωκα
 ἓνα μετὰ σέ ὄντα μόνον ἐκ σοῦ γεραίρω υἱόν,
 ὃν ρώμη ἀπορρήτω καὶ ὀξυτέρῃ φωνῇ
 ἴδιον εὐθύς ἀφθόνως καὶ ἀπαθῶς
 ἀγέννητον λόγον ἐγέννησας,
 Θεὸν ὄντα τὴν οὐσίαν ἐκ τῆς οὐσίας,
 ὃς σοῦ τοῦ Πατρὸς τὴν εἰκόνα τὴν ἀφθαρτον καὶ πανομοίαν φέρει,
 ὥστε εἶναι ἐκεῖνον ἐν σοί,
 σὲ δὲ ἐν ἐκείνῳ,
 κάλλους ἔσοπτρον,
 ἀλληλεύφραντον πρόσωπον»¹¹³.

113. Nock-Festugière, ἔ.δ., σ. 147. Πρβλ. Pitra, *Analecta Sacra et Classica* V, II, p. 306.